

Ortaçağ Felsefesinin
ortaya çıkışı

Hristiyan Felsefesinin
özellikleri

Patristik felsefe

Skolastik felsefe

Hristiyan felsefesinin
problemleri

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

**MS 2. YÜZYIL
MS 15. YÜZYIL
FELSEFESİNİN
ORTAYA ÇIKIŞI**

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

- ❖ Ortaçağ felsefesi tarihsel dönem olarak ilkçağ felsefesinin bitiminden modern düşüncenin başlangıcına kadar olan dönemi kapsar. Yani MS. 2.yüzyıldan 15.yüzyılın sonlarına kadar olan dönemi kapsar.
- ❖ Ortalama 1000-1300 yıllık bir tarihsel dönemde felsefe ile din yoğun bir şekilde etkileşim göstermiştir.
- ❖ Dönemin her düşünsel temasında DİN kendini gösterir.
- ❖ Bu çağda özellikle inancın pekiştirilmesi amacıyla felsefeye başvurulmuş ya da inanca zarar verdiği düşüncesiyle felsefe dışlanmıştır.
- ❖ Kısacası Ortaçağ felsefesi genel olarak dinsel inanışların egemen olduğu, felsefenin dinin hizmetine girdiği bir felsefedir.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

ORTAÇAĞDAKİ FELSEFELER

HRİSTİYAN FELSEFESİ

Batı yada
Avrupa'da
gelişip
latince ifade
edilmiş olan
felsefedir.

01

İSLAM FELSEFESİ

Doğu'da islam
dünyasında
ortya çıkmış
ve
arapça,farsça
ifade edilen
felsefedir.

02

YAHUDİ FELSEFESİ

Musevi
düşünürlerin
Dünyanın farklı
coğrafyaların
yaptığı ve
ibranice ifade
edilen felsefedir.

03

BİZANS FELSEFESİ

Hristiyan
bizans
imparatorluğu
içinde yunanca
ifade edilen
felsefedir.

04

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

PLATON

ARİSTOTELES

STOA FELSEFESİ

EPIKÜROSÇULUK

YENİ PLATONCULUK

ORTAÇAĞ
FELSEFESİNE
ETKİ EDEN
İLKÇAĞ
FELSEFELERİ

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

Gerek Hristiyan gerekse İslam felsefesi inancı temellendirmek için yunan kaynaklarına yönelmişlerdir. Bu kaynaklara yönelirken belli başlı filozoflara başvurulmuş hatta bu filozofların özellikle bazı görüşleri Hristiyan filozoflar ve teologlar tarafından alınmıştır.

Platon'un
ruhun
ölümsüzlüğü ile
ilgili görüşleri

Aristoteles'in
varlığa yüklediği
anlam ve
mantıkla ilgili
görüşleri

Stoa öğretisinin;
ahlak, irade ve
tanrısal düzen
uyum konuları

Plotinos'un
sudur öğretisi ile
ilgili görüşleri

Epiküros'un,
Dünyevi hazlardan
Uzak durmayı öneren
öğretisi

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

İLKÇAĞ FELSEFESİ

- ✓ İlkçağ felsefesinin temelinde doğa ve insan vardır.
- ✓ İlkçağ felsefesinde özgür düşünce, sorgulamak ve merak temelli iken
- ✓ İlkçağ felsefesi dünyevi bir felsefe iken
- ✓ İlkçağ felsefesi gerçeğin peşinde koşular, hakikat aranır.
- ✓ İlkçağ felsefesi dinamik bir felsefe iken

ORTAÇAĞ FELSEFESİ

- ✓ Ortaçağ felsefesinin temelinde tanrı vardır.
- ✓ Ortaçağ felsefesi dogmatiktir.
- ✓ Ortaçağ felsefesi öte dünya temelli bir felsefedir.
- ✓ Ortaçağ felsefesinde gerçek aranmaz sadece açıklanır çünkü kutsal kitaplarda hazır olarak verilmiştir.
- ✓ Ortaçağ felsefesi statik bir felsefedir.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

**HRİSTİYAN
FELSEFESİNİN
TEMEL
ÖZELLİKLERİ**

VE PROBLEMLERİ

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

- ❖ Hristiyan felsefesi, Hristiyanlık dininin ortaya çıkışıyla başlayan ve 15. yüzyıla kadar geçen sürede Batı felsefesi için kullanılan bir adlandırmadır.
- ❖ Dinî inanç ile felsefi düşüncelerin kaynaşması yaşanmış ve felsefenin tüm alanlarında din etkili olmaya başlamıştır. Bu etkinin olumsuz yansımaları da olmuştur.
- ❖ Felsefeye karşı alınan bu tutumdan dolayı bu dönemde felsefenin yanında bilim de dışlanmıştır. Felsefe ve bilim merkezleri bir bir kapatılmıştır. Örneğin 5. yüzyılda İskenderiye Kütüphanesi bilimsel ve felsefi çalışmaların Hristiyan düşüncesine zarar verdiği gerekçesiyle yakılmıştır. Benzer gerekçelerle 6. yüzyılda Yunan Akademisi de kapatılmıştır
- ❖ Bu dönemde amaç yeni bilgiler ortaya koymak değil kutsal olanı anlamaya çalışmaktır. Geniş bir coğrafyaya yaygınla Hristiyan felsefesini iki dönem halinde inceleyebiliriz.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

PATRİSTİK FELSEFE (MS 2. - 8. YY)

CLEMENT

SAHTE DIONYSOS

ORIGENES

BOETHIUS

AZİZ AUGUSTINUS

SKOLASTİK FELSEFE (MS 8. - 15. YY)

J. S. ERIGUENA

AZİZ ANSELMUS

PETRUS ABELARDUS

AZİZ BONAVENTURA

AQUINALI THOMAS

ROGER BACON

JOHN DUNS SCOTUS

OCKHAMLI WILLIAM

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

PATRİSTİK FELSEFE

- ❑ MS 2.-MS 8. yüzyıl arasını kapsayan ilk dönem Hristiyan felsefesidir. Patristik felsefe platon ve Plotinos etkisinde gelişmiştir.
- ❑ Bu dönem filozofları aynı zamanda din adamıdır. Patristik felsefe kilise babalarının felsefesidir.
- ❑ Kilise babaların genel anlayışı din ile felsefe arasında ortak yolu bulmaktır.
- ❑ Patristik felsefenin en önemli özelliği bir savunma felsefesidir. Hristiyanlığa karşı yöneltilen kişisel, sosyal, politik, dini içerikli eleştirilere karşı Hristiyanlığın dogmalarını savunur.(Apolojetik)
- ❑ En önemli temsilcileri Augustinus, tertullian ve celementis'tur.
- ❑ Patristik Dönem'de özellikle Augustinus'un izlediği akılla dini açıklama yolu, inancın temel öğretisi hâline gelmiştir

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

SKOLASTİK FELSEFE

- ❑ MS 8.-MS 15. yüzyıl arasını kapsayan ikinci dönem Hristiyan felsefesidir.
- ❑ Skolastik okul yada okullaşma anlamına gelir.
- ❑ Skolastik felsefede Aristoteles'in felsefesi ön plandadır. Dogmatik bir felsefedir.
- ❑ Bu dönemde felsefe eğitim alanına taşınmış, kurumsallaşmış ve bunlar aracıyla hızlı bir yayılım göstermiştir. Bologna ve Oxford üniversiteleri bu dönemde kurulmuştur.
- ❑ Skolastik felsefede, felsefe dini hakikatların, Hristiyanlığın anlaşılmasında bir araç olarak kullanılmıştır.
- ❑ En önemli temsilcileri Anselmus, Thomas Aquinas ve Ockhamlı William

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

HRİSTİYAN FELSEFESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- ❖ Hristiyan felsefesi tanrı merkezli bir felsefedir. Bu felsefenin ilk temel konusu tanrıdır. Tanrının varoluşunu kanıtlanması, tanrının sıfatlarının açıklanmasıdır.
- ❖ Hristiyan felsefesi, eleştirinin, sorgulamanın, kişisel ve bağımsız düşüncelerin olmadığı, kuşkuçuluğa kapalı olan bir felsefedir.
- ❖ Bu felsefede sorgulayıcılık değil cevaplama vardır. cevaplarda kutsal kitaplarda hazır olarak bulunmaktadır.
- ❖ Kutsal metinlerin doğruluğu merkeze alınmıştır.
- ❖ inancın bilgiyi mümkün kıldığı düşüncesi egemendir.
- ❖ Hristiyan felsefesinin ilgi alanı, bu dünyadan sonraki hayatla ilgili problemlere, öte dünyadaki ebedi saadete yöneliktir.
- ❖ Felsefe dinin(teoloji) hizmetindedir. Statik(durağan) bir felsefedir.
- ❖ Akılla din temellendirmeye çalışılmıştır. Hristiyanlığın ilkeleriyle felsefi akılcılık uzlaştırılmaya çalışılır.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

Orta Çağ'da deprem gibi bir doğa olayı ile karşılaşıldığında, bu olayı açıklamak için deney ve gözleme değil de; ya kutsal kitaba ya da o zaman otorite olarak kabul edilen Aristoteles'in kitaplarına bakılırdı.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

HRİSTİYAN FELSEFESİNİN BAZI PROBLEMLERİ

- 6 Tanrının Varlığını Kanıtlama Problemi
- 6 Kötülük Problemi
- 6 Ruhun Ölümsüzlüğü Problemi
- 6 Tümellem Problemi
- 6 Akıl-İnanç ilişkisi

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

TANRI'NIN VARLIĞINA İLİŞKİN YAPILAN KANITLAMALAR

ONTOLOJİK KANITLAMA

- ❖ Tanrının varlığı yine «TANRI» kavramından hareketle kanıtlanır.
- ❖ Öncelikle Tanrı kavramı analiz edilir. Tanrı nedir? Tanrı mükemmel olan ve her türlü eksiklikten uzak olandır.
- ❖ MÜKEMMELLİK kavramı bize tanrının var olduğunu kanıtlar çünkü ne dış dünya nede insanlar mükemmellerdir. Tanrı kavramı, kendi kavramının ayrılmaz bir parçasıdır.

- ❖ Peki mükemmel olan Tanrı sadece zihinsel midir değildir o hem zihinde hem de gerçekte vardır. eğer böyle olmasaydı mükemmel olamazdı.
- ❖ Bu kanıt ortaçağda Anselmus, 15.yy Descartes kullanmıştır.

KOZMOLOJİK KANITLAMA

- ❑ Tanrının varlığı, evrenin var olduğu olgusundan ve evrendeki nedensellik ilkesinden hareketle kanıtlanır.
- ❑ Evrendeki olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurulur. Doğadaki her olayın bir nedeni vardır, nedensiz hiçbir şey yoktur. Bu nedenler zinciri sonsuza kadar götürülemez.

- ❑ Hem kendinin hem de var olan her şeyin nedeni olan bir ilk NEDEN kabul etmek gerekir buda tanrıdır.
- ❑ Bu kanıt Aquinalı Thomas tarafından ileri sürülmüştür.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

**ÇIKMIŞ
SORULAR**

TYT-2020

?

?

SORU

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

PARÇA

Parçada-Anselmus'un Ontolojik Kanıtı Anlatılmış

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

KÖTÜLÜK PROBLEMİ

- ❖ Kötülük problemi « Eğer tanrı varsa, mutlak güç sahibiyse ve insanın iyiliğini istiyorsa neden kötülükleri önlemiyor? Önlemek istiyor da gücümü yetmiyor? Düşüncesiyle tanrının olmadığını ifade edenlere karşı öne sürülmüş bir problemdir.
- ❖ Bu problemi eleştiren iki önem isim Augutinus ve Aquinalı Thomas'tır.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

KÖTÜLÜK PROBLEMİNE İLİŞKİN ÇÖZÜM ARGÜMANLARI

Augustinus

- Augustinus'a göre Tanrı, evreni ve insanı özgür olarak yaratmıştır. Tanrı her zaman iyiyi emreder; insana da irade vermiştir. İyi yada kötüyü seçme özgürlüğünü de insana bırakmıştır.
- Fakat ilk insan olan Hz. Ademle birlikte ilk günah işlenmiştir. Böylece insan, tanrıdan kopmuş ve düşmüştür.
- İnsan iradesi bu yüzden kötüye yönelmiştir. Kötülüğün kaynağı Tanrı değildir. Kötülüğün sorumlusu insandır, insanın iradesidir. İnsanın iradesinin tanrıya yüz çevirmesidir.

Aquinalı Thomas

- Kötülüğün kaynağı Tanrı değildir; kötülük, iyiliğin eksikliğinden kaynaklanır.
- Ona göre yaradan evreni mükemmel bir şekilde yaratmıştır. Kötülük, kusurlu olan insanın erdemden uzak oluşundan kaynaklanır. Ayrıca iyinin anlaşılması içinde kötü gereklidir.
- Kötülük iyiliğin yokluğudur.
- Ona göre dünya bir sınav yeridir. Kötülük olmadan iyilik bilinemez.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

**ÇIKMIŞ
SORULAR**

TYT-2022

?

?

Bu parçadan aşağıdaki yargıların
hangisine ulaşılabilir?
Parça—Augustinus kötülük
hakkındaki düşünceleri

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

RUHUN ÖLÜMSÜZLÜĞÜ PROBLEMİ

- “İnsan sadece bedenden mi yoksa beden ve ruhtan mı oluşur?” sorusu Hristiyan felsefesine de yöneltilmiştir.
- Hristiyan felsefesinde ruh ve beden konusunda genel olarak düalist (ikici) bakış açısı kabul edilmiştir. Bu dönem felsefesi ve teolojisinde “değişen ve ölümlü beden” ile “değişmeyen ve ölümsüz ruh” anlayışı temel kabuldür.
- Ruh, bedenden bağımsız ve bedenden önce yaratılmıştır. Maddi bir yapı olmayan ruh; değişmez, sonsuz ve ölümsüzdür. Ruh, Tanrı’dan ayrılmıştır ve ona geri dönecektir.
- Beden ve ruh karşıtlığı aynı zamanda ruhun ölümsüzlüğünün kanıtıdır. Ruh ve bedenden oluşan insan, Augustinus’a göre bu dünyada sadece bedenini bırakır ve ruhuyla öte dünyaya gider. Ona göre ruh ölümsüzdür.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

“TÜMELLER PROBLEMİ”

- Tümel sözcüğü kavramlara işaret eder. Aynı cinsten olanların tümünü ifade eden genel kavrama tümel denir.
- Bu problem üzerine yapılan tartışmalar esas itibariyle tümellerin varolup olmadığı ile ilgili değil, nesnel gerçekliklerinin olup olmadığıyla ilgilidir. Yani asıl tartışma tümellerin nerede olduğu ve insanların onlara nasıl ulaştığı, nesneden bağımsız mı değil mi üzerinedir.
  - Tümeller tartışması genel olarak Platon ve Aristoteles’in varlık anlayışlarında ortaya çıkar. Platon’a göre tümeller yani idealar, tek tek nesnelere değil ayrı bir var oluş niteliğindedir.
  - Aristoteles’te ise özler olarak ele alınan tümeller, nesnelere kendi kapsamındadır. Ayrı bir varoluşa sahip değildir. Bu düşüncelerden yola çıkılarak yapılan tümeller tartışması, MS 2- MS 15. yüzyılda Tanrı’nın varlığıyla birlikte düşünülerek yeniden yorumlanmıştır. Tümeller tartışmasında üç görüş ortaya çıkmıştır

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

Tümeller

Kavram realizmi

- ⇒ İdeaların nesnelere bağımsız ayrı bir gerçekliği olduğunu savunan Platon'un izinden giden Augustinus ve Anselmus'un savunduğu görüştür.
- ⇒ Bu görüşe göre, tümeller, nesnelere bağımsız olarak vardır ve ayrı bir varlık olarak Tanrı'nın zihninde yer alır. Tümeller, insan zihninde "Tanrısal ide" olarak bulunur.
- ⇒ Örneğin, tek tek ağaçlar görünür fakat genel bir kavram olan "ağaç ideası" Tanrı'nın zihninde bulunur.
- ⇒ Bu görüşe göre, tümeller, duyularla değil akılla kavranabilir.

Kavramcılık (Konseptüalizm)

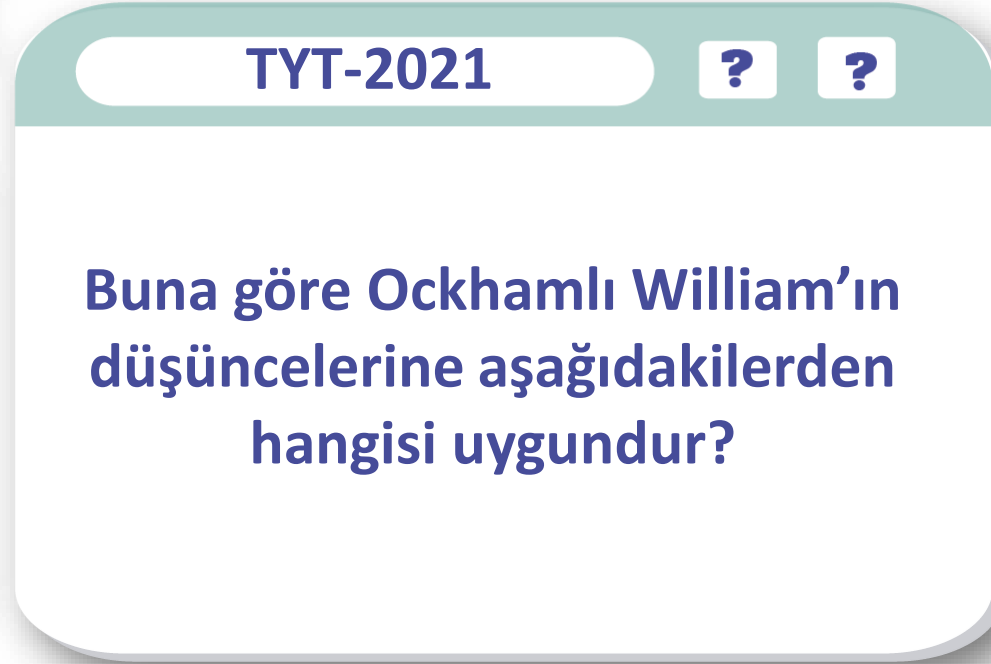
- ⇒ İdeaların nesnelere bağımsız değil, nesnelere içinde bulunduğunu savunan Aristoteles'in izinden giden Abelardus ve Aquinolu Thomas'ın savunduğu görüştür.
- ⇒ Bu görüşe göre, tümeller vardır fakat varlıkları nesnelere bağımsız değildir; nesnelere içkindir.
- ⇒ Örneğin, tümel bir kavram olan "ağaç ideası" form olarak tek tek gördüğümüz şu çam, ardıç, kavak, elma ağacı gibi tek tek nesnelere bulunur; nesnelere ayrı bir "ağaç ideası" yoktur.
- ⇒ Tümeller, tek tek nesnelere duyularla kavranabilir.

Adcılık (Nominalizm)

- ⇒ Bu görüşe göre, tümeller, ne kavram realizminin iddiası gibi nesnelere bağımsız ayrı bir gerçekliktir ne de konseptüalizmin iddiası gibi nesnelere içkin olarak bulunur. Tümeller, birbirine benzeyen nesnelere ortak özelliklerine "ad"lar verilmesiyle oluşur. Bu görüşü D. Scotus ve Ockhamlı William savunur.
- ⇒ Bu görüşe göre, tümeller, zihnin soyutlama ve genelleme ürünüdür.
- ⇒ Bu görüşe göre, tümellerin gerçekliği yoktur; gerçek olan yalnızca nesnelere; tümeller yalnızca benzer nesnelere verilen adlardan, seslerden ibarettir.

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

HRSİTIYAN FELSEFESİNDE AKIL VE İNANÇ İLİŞKİSİ

- Hristiyan filozofları arasında akıl ve inanç arasındaki ilişkiye farklı görüşler vardır. kimi filozoflar imanı aklın önüne koymuş, önce iman etmek daha sonra da inanılanları akılla anlamaya ve temellendirmeye çalışmayı istemişlerdir.
- Kimi filozoflar akli imanın önüne koymuş ve inanılan şeyin akıl tarafından onaylanması gerektiğini belirtmişlerdir.
- Kimileri de dinin hakikatlarının aynı zamanda aklın doğruları olup, gerçek dinle hakiki felsefenin bir ve aynı olduğunu savunmuşlardır.
- Hristiyan felsefesi düşünürleri için inanç ile akıl ilişkisi daha çok inanç merkezindedir. Aklın, inancı anlamak için vardır. İnanmak, bilme ediminden önce gelir. Bu durum fizik, kimya, astronomi ve hekimlik gibi bütün bilgi alanlarını da etkilemiştir . Şimdi bu görüşleri kısaca görelim.

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

HRİSTİYAN FELSEFESİNDE İNANÇ VE AKIL İLİŞKİSİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

DOGMATİK BAKIŞ

Tertullians göre Hristiyanlığın inanç kurallarına olduğu gibi inanılmalıdır. Bunlar felsefe ile kanıtlanmaya çalışılmamalı. Tanrının sınırlarına ulaşmaya çalışmak saygısızlıktır.

Tertullians göre «akıl almaz(saçma) olduğu için inanıyorum». Akıl bir sınırı vardır. her şey akılla anlaşılır. inanılan şey akıl için saçma olabilir. Örneğin Hz. İsa'nın dirilmesi akılla değil inançla kabul edilir.

UZLAŞTIRICI BAKIŞ

Clemens « anlamak için inanıyorum» yargısıyla Tertullians eleştirir. Ona göre inanılan şeyin akıl tarafından onaylanması gerekir. Böylece akıl ile inancı uzlaştırmaya çalışmıştır.

Clemens göre inanılanı aklında alması gerekir. İnanma hep bilmenin temeli kalmalı, ona yol göstermelidir. Celemens «anlamak için inanıyorum» yargısı hem Augustinus hem de Anselmus tarafından da kabul görmüş ve akılla inanç temellendirilmeye çalışılmıştır.

FAYDACI BAKIŞ

Aquinalı Thomas, inanç ve aklın farklı alanlar olduğu belirtir. Bu nedenle «inanayım diye biliyorum» yargısını dile getirmiştir.

Ona göre inanç teoloji alanına; akıl felsefe alanına aittir. Aquinalı Thomas göre bilgi insana en yüksek ışığı benimseyip anlaması için ancak ön koşulları sağlar.

ELEŞTİREL BAKIŞ

Ockhamlı William, akıl ile iman ilişkisini «çift hakikat öğretisi» ile açıklar. Ona göre tanrının varlığı, birliği, sonsuzluğu akılla kanıtlanamaz, desteklenemez. akıl iman anlaşılır hale getirmeye çalışması fayda kadar zarar da verebilir. Aynı şey iman içinde geçerlidir. Onun da akıl alanına müdahale etmeye çalışması her ikisini de zarar verir.

William inanç-akıl ilişkisinde Duns Scotus'u izleyerek inancın, teolojinin kapsamını iyice daraltır. Bu yaklaşımda yavaş yavaş Rönesans'ın kapısını aralar.

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

- İslam Felsefesinin ortaya çıkışı
- İslam Felsefesinin özellikleri
- İslam felsefesinin problemleri
- İslam felsefesindeki düşünce akımları
- İslam felsefesindeki Tasavvuf Düşüncesi

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

İSLAM FELSEFESİ

İslam felsefesi, belirli bir gündemi, belirli amaçları olan, standart ve tek parçalı bir felsefe değildir.

İslam felsefesi; MS 7. yüzyıldan itibaren İslam dininin kabul gördüğü, bünyesinde farklı milletlerin bulunduğu geniş bir coğrafyada ortaya çıkmış ve yayılmıştır

İslam felsefesi içinde çeşitli felsefe akımlarının bulunduğu özgün bir felsefedir. ve ortaçağ Hristiyan felsefesinden de bağımsız bir felsefedir.

Hristiyan felsefesiyle ortak yönü dine dayalı felsefe yapmaları iken İslam felsefesinin bilimsel faaliyetlerle birlikte gelişim ve ilerleme kaydetmesi aralarındaki temel farklardır.

Özellikle Kur'an ayetleri ve hadisler akla, düşünmeye, araştırma teşvik edici olmuştur.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

İslam Felsefesinin Doğuşuna Etki Eden Faktörler

İç Faktörler

Kur'an
Hadis
Tasavvuf
Kelâm

Dış Faktörler

Antik Yunan felsefesi
Çeviri faaliyetleri
Dış kültürler
Farklı dinler

Kurumlar

Kütüphaneler
Rasathaneler

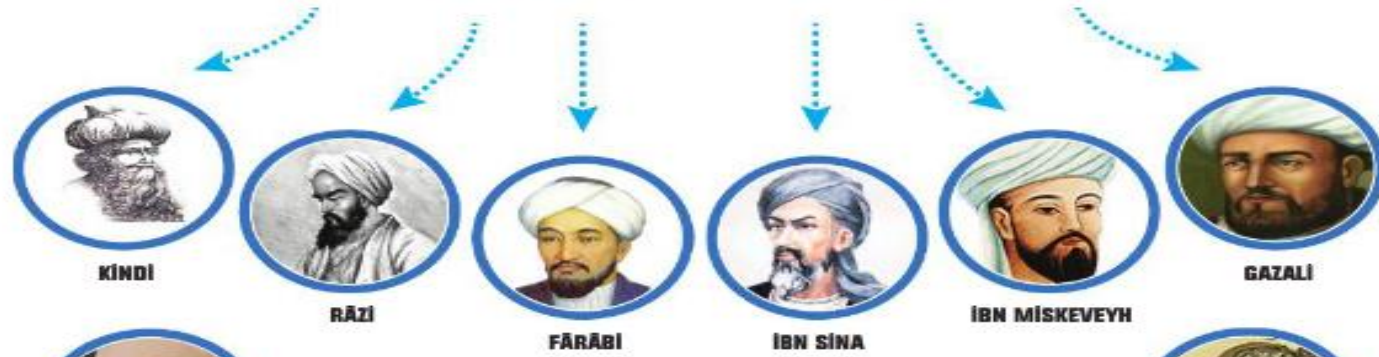
- İslam felsefesinin ilk ve en önemli kaynağı Kur'anı kerimdir. Müslüman filozoflar esas itibariyle ilkelerini, ilhamlarını ve meşgul oldukları konu ve problemlerin çoğunu kurandan türetmişlerdir. Hayatlarını düzenlemede ve karşılaşılan problemlerin çözüme kavuşturulmasında aynı zamanda sünnet ve hadis başvurmuşlardır. Tanrının varlığına akılcı çözümler getirirken kelamdan yararlanmışlardır.
- Bu kaynakların dışında antik yunan felsefesinden yapılan çevirilerden yararlanmış, fetih edilen bölgelerdeki felsefi ve dini öğretiler sentezlenmiştir. Kurulan kütüphane ve rasathanelerde felsefe ve bilimin gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır.

FELSEFE

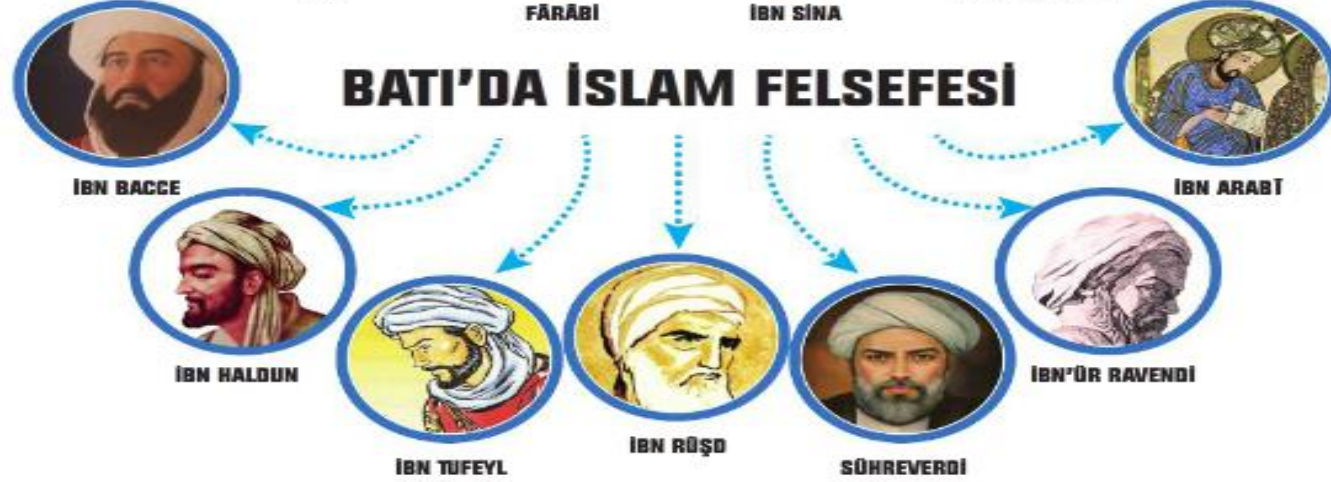
TYT-AYT
KAMPI

İSLAM FELSEFESİ

DOĞU'DA İSLAM FELSEFESİ

BATI'DA İSLAM FELSEFESİ

TASAVVUF FELSEFESİ

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

İSLAM
FELSEFESİNİN
ÖZELLİKLERİ
VE ÖNE
ÇIKAN
PROBLEMLERİ

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

İSLAM FELSEFESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- İslam felsefinin doğuşunda kuran ve hadisler teşvik edici olmuştur
- İslam felsefesi, Hint, İran, Mezopotamya, yunan ve Türk kültürlerinden etkilenmiştir.
- İslam felsefesi, Müslüman filozofların yanı sıra farklı milletlerden olan filozoflar tarafından da yapılan bir felsefedir.
- Akıl, iman ve inanç gibi konular tartışılmıştır.
- Tanrının varlığı akıl yoluyla temellendirilmiştir.
- Akla, bilime ve özgür düşünceye önem verilmiştir.
- Eserler genellikle Arapça yazılmıştır.
- Çeviri faaliyetleri yapılmıştır.
- Felsefenin gelişimine katkı sağlamıştır.
- Batı felsefesini etkilemiştir.

İSLAM FELSEFESİNİN BAZI PROBLEMLERİ

- Yaratıcının Varlığını Kanıtlama problemi
- İrade Özgürlüğü Problemi
- Toplumsal Yaşama Yönelik Problemler
- Bilgi Problemi
- Akıl-İnanç ilişkisi

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

YARATICININ VARLIĞINI KANITLAMA

PROBLEMİ

Bir yaratıcının olup olmadığı problemi hem Hristiyan hem de İslam felsefesinde ele alınan önemli bir problemdir. Bu problem üzerine İslam dünyasından birçok kelamcı ve filozof akla dayalı kanıtlar getirmek suretiyle tartışmışlardır, açıklamalar getirmişler, temellendirmeler yapmışlardır.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

EŞ'ARİ

- Eşari'ye göre Allah'ı tanımak, bilmek önce akıl ile sonra din ve imanla olur.
- Eşari tanrının varlığı kanıtlamak için Kuranın ayetlerinden örnekler verir ve insanın yaratılışı üzerinde durur.
- İnsanın ana rahminde bir damla olduğunu daha sonra aşama aşama ete kemiğe büründüğünü ve olgunlaştığını söyleyen Eşari bunların kendiliğinden olamayacağını bundan dolayı zorunlu yaratıcı olduğunu ifade eder.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

EL KİNDİ

- El Kindi yaratıcının varlığını kanıtlamak için «hudus deliline» başvurur.
- Hudus sonradan yaratılan demektir. Yani sonradan yaratılanın zorunlu olarak bir yaratıcıyı gerektirmesi mantığına dayanır.
- Ona göre evren öncesiz değil sonradan olandır. Evrende zaman ve değişimin olması evrenin sonradan yaratıldığının kanıtıdır.
- Evren sonludur bu yüzden de başlangıç noktası vardır o da tanrıdır. Ayrıca evrendeki düzende tanrının kanıtıdır.

İBN SİNA

- İbn Sina varlığı üçe ayırır. Zorunlu, mümkün ve mümkün olmayan varlık diye.

- **Mümkün olmayan varlık:** sadece mantık açısından kabul edilmiş varlıktır.
- **Zorunlu varlık:** varlığı başka bir varlığa muhtaç olmayan, ezeli ve ebedi varlıktır. **Mümkün varlık:** var olmak için başka bir varlığa ihtiyaç duyan ve sonradan yok olan varlıklardır. **Mümkün olmayan varlık:** sadece mantık açısından kabul edilmiş varlıktır.
- **Zorunlu varlık yaratıcıdır ve ilk olarak aklı yaratır. İlk akıl ikinci aklı yaratır ve bu yaratım sürekli devam eder. Bu yaklaşım sudur nazariyesidir.**

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

İBN RÜŞD

- İbn Rüşd yaratıcının varlığını «inayet ve ihtira» delili ile açıklar.
- **İNAYET DELİLİ:** Bütün varlıkların insan yaşamı için uygun biçimde düzenlenip yaratılmasıdır. İbn Rüşd'e göre, bu düzen ve uygunluk kendi başına veya tesadüfen olmaz; ancak Allah var eder.
- **İHTİRA DELİLİ:** , yeryüzündeki ve gökyüzündeki her şeyin, örneği ve benzeri bulunmaksızın orijinal bir şekilde yoktan yaratıldığını ve bütün bunların ancak Allah tarafından gerçekleşebileceğini söyler. İbn Rüşd bunları Kur'an ayetleriyle destekler.

İRADE

ÖZGÜRLÜĞÜ

PROBLEMİ

İnsanın eylemlerinin belirlenmiş olup olmadığı, değişmez bir kaderin olup olmadığı, kendi iradesiyle bir eylemde bulunup bulunmadığı problemimizin temel sorularıdır.

FELSEFE

TYT-AYT KAMPI

İRRADE ÖZGÜRLÜĞÜ PROBLEMI

01

CEBRIYE

Davranışı yaratanda, tercih eden de, insana yaptıranda Allah'tır. Dolayısıyla insan davranışlarından sorumlu değildir. Çünkü insan özgür değildir. İnsana bir şeyleri iradesiyle yaptı demek Allaha şirk koşturur. Güneş kendi kendine doğdu ve battı demektir.

02

MUTEZİLE

İnsan eylemlerinde özgürdür. Çünkü insan aklı ve iradesiyle eylemlerini kendi seçer. İrade Allah tarafından verilmiş olup, davranışı tercih eden ve bu tercihi davranışa dönüştüren insandır.

03

EŞ'ARİYE

Bu anlayışa göre Allah birden fazla davranışı yaratmıştır. Ancak davranışı seçen ve seçtiği davranışı yapacak olan insandır. Allah'ın belirlediği davranışlardan birini insanın seçme özgürlüğü vardır Bundan dolayı insan eylemlerinden sorumludur.(kesb teorisi)

04

MATURİDİ

Davranışı insan istediği için yaratan Allah, Tercih eden ve yapan ise insandır. Dolayısıyla insan davranışlarından sorumludur. Tedbir insandan takdir ise Allah'tandır.

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

İrade Özgürlüğü Problemi

Cebriye

Maturidi

Mu'tezile

Eş'ariyye

İNSAN ÖZGÜR
DEĞİLDİR.
&
SORUMLU
DEĞİLDİR.

İNSAN KISMEN
ÖZGÜRDÜR
&
SORUMLUDUR.

İNSAN
ÖZGÜRDÜR.
&
SORUMLUDUR.

İNSAN KISMEN
ÖZGÜRDÜR
&
SORUMLUDUR.

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

ÇIKMIŞ SORULAR

TYT-2020

?

?

SORU

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

PARÇA

Parçada-kader ve irade kavramları ile maturidi akımın görüşleri verilmiş

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

TOPLUMSAL YAŞAMA YÖNELİK PROBLEMLER

Toplumsal yaşamda karşılaşılan sorunların tartışılması, idealize edilmiş bir yaşamın kurgulanması İslam felsefesinin temel sorunları içinde yer almış; pek çok İslam filozofu tarafından tartışılmıştır. Bunlar iki tanesini ele alalım.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

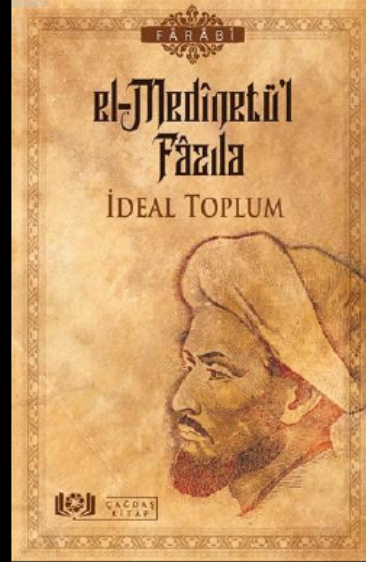

FARABI - ERDEMLİ ŐEHİR

Farabi'nin ideal toplumunun temelinde erdem yatar. Erdem yardımlaşmadır. Yardımlaşan kent erdemli kenttir. Kentler birbiriyle yardımlaşsa erdemli bir toplum, toplumlar birbirleriyle yardımlaşırsa erdemli bir dünya oluşur. Erdemsiz toplumlar; açgözlü, çatışmacı, mutsuz toplumlardır.

Farabi göre erdemli şehri yöneten idareciler beden ve ruhen sağlam, zeki, öğrenme ve öğretmeyi seven, dürüst, Tanrıdan korkan, adil, çalışkan, dünya malına ve eğlenceye düşkün olmayan kimseler olmalıdır.

Erdemli toplum sağlıklı bir topluma benzer. Bu bedenin bütün organları uyum içerisinde çalışır.

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

İBN HALDUN MUKADDİME

İbni Haldun, toplumların devlet haline gelmesini ve devletin sürekliliğini “asabiyet” kavramı ile açıklar. ona göre devletin ilk oluşumunda “neseb asabiyeti” etkilidir. Neseb asabiyeti akrabalık bağına bağlıdır ve göçebe topluluklar buna örnek verilebilir. göçebe toplulukların yerleşik hayata geçmesi ve kan bağlarının karışmasıyla neseb asabiyeti yerini “sebeb asabiyetine” bırakır.

Sebeb asabiyeti ortak bir ülkü ve dinden kaynaklanan asabiyettir. Bireyler bu ortak ülkü ve din sayesinde birbirine bağlanır ve toplumsal düzen sağlanır.

İbn Haldun devleti canlı bir organizmaya benzetir. devletlerde bir organizma gibi doğar büyür ve ölür. her yıkılan devletin yerine bir başkası kurulur.

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

Bilginin nasıl ortaya çıktığı, bilginin doğruluk ölçütünün ne olduğu, doğru bilginin kaynağı nedir gibi sorular bu problemin tartıştığı sorulardır. Bilgi konusunda görüşlerini ele alacağımız filozoflar Gazali ve Farabi'dir.

FARABİ

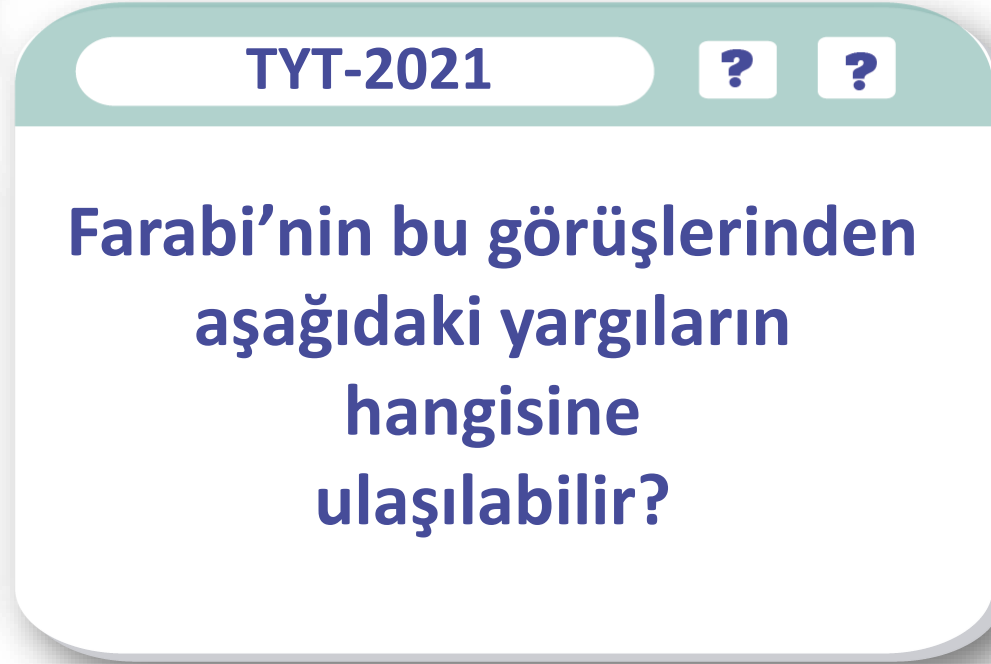

- ❖ Farabi'ye göre bilginin kaynağı akıldır.
- ❖ Rasyonalist bir filozoftur.
- ❖ Ona göre insan aklı ile doğru bilgiye ulaşabilir. Çünkü insan aklı Tanrısal aklın taşması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yüzden insan tanrısal aklın bir parçasıdır.
- ❖ Farabi'ye göre bilginin duyu, akıl ve nazar olmak üzere üç kaynağı vardır. duyu ve akıl doğrudan, nazar ise dolaylı bilgi verir. En güvenilir bilgi elde etme aracımız akıldır. İnsan tanrısal kaynaklı olan etkin akıl ile hakikatin bilgisine varır.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

GAZALİ

- ❖ Gazali göre bilginin kaynağı sezgidir.
- ❖ Entüisyonist bir filozoftur.
- ❖ Ona göre bilginin amacı mutlak hakikattir. Bu hakikati ne duyular nede akıl verebilir. Çünkü duyular aldatıcı ve aklımız ise çelişki yargılar verebilmektedir.
- ❖ Ona göre iki akıl vardır. Akıl gözü ve kalp gözü.
- ❖ Mutlak bilgiyi, hakikati sezgi verir. Kaynağını inançtan, kalp gözünden alır. Kalp gözünün açık olabilmesi için insanının kendini dünyevi arzularından, tutkularından arındırmalıdır.
- ❖ Kalp gözü açılan insan hem yaşadığımız dünyayı hemde metafizik dünyayı kavrar.

FELSEFE

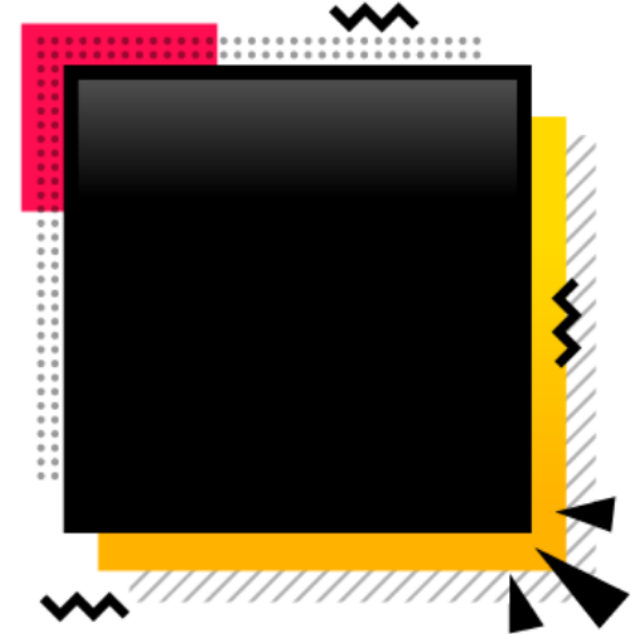
**TYT-AYT
KAMPI**

TYT-2018

Gazali'nin bu parçada nedensellikle ilgili düşüncesini aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?

İSLAM FELSEFESİNDE İNANÇ VE AKIL İLİŞKİSİ

- Akıl ile vahiy arasındaki ilişkinin nasıllığı problemi, İslam düşünce tarihi boyunca ele alınan en temel, en önemli problemlerden birisidir. İslam felsefesinde akıl ile inanç ilişkisinde bir karşıtlık, bir çatışmadan çok bir uyumluluk vardır. Hatta birbirini tamamlayan iki alan görünümündedir.
- İslam düşünce tarihinde önemli sayılabilecek bir akıl-inanç, din-ilim çatışması yaşanmamıştır. Bunun başlıca nedenleri, islam da din adamları sınıfının bulunmaması ve kutsal metinlerin aşırı yorumlamaya maruz bırakılmamasıdır.
- Akıl ile nassın(kuran ve sünnet) çelişip çelişmediği, çelişkili görünen durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiği gibi sorunlar hem filozoflar hem de kelamcılar tarafından tartışılmıştır.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

İSLAM FELSEFESİNDE AKIL VE İNANÇ İLİŞKİSİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

DOGMATİK BAKIŞ

Gerçek akılla değil, inanç ve vahiyle kavranabilir. Akıl hatalı çıkarımlarda bulunarak insanı yanıltabilir. Ama inanç kesin ve tartışmaya kapalıdır.

Bu yaklaşımı savunan kişi gazalidir. Gazali'ye göre vahiy güneş akıl ise göz gibidir ve güneşsiz gözün görme olasılığı yoktur. Hakikatın kaynağında inanç, sezgi vardır.

UZLAŞTIRICI BAKIŞ

Gerçeğin kavranması ne sadece inanç meselesidir, ne de sadece akıl işidir.

Gerçeğin kavranmasında akıl ve inanç uzlaşmalıdır. İnsan inanç ile akıl arasında kuracağı doğru ilişki sayesinde gerçeği kavrayabilir.

İbni Rüşd'e göre akılsal delil ile vahyin getirmiş olduğu bilgi birbirine aykırı olmaz. Çünkü hakikat hakikat uygun olur ve onun lehine tanıklık eder. Her ikisi ayrı alanları temsil etseler de Birbirlerini doğrulayıp pekiştirirler.

FAYDACI BAKIŞ

İnanca öncelik veren bir bakış açısıdır. Aklın araç olarak kullanılması gerektiğini savunur. Bu görüşün temelinde aklın dini hurafeye düşmekten koruyucu boyutunun öne çıkarılması yer alır.

Bu yaklaşımı savunan maturidi kelamcılarına göre «nakli bilgi aklın bilgisinden önce gelir»

ELEŞTİREL BAKIŞ

Gerçeğin elde edilmesinde akla öncelik tanıyan bakış açısıdır. Akıl kullanılması için insana verilmiş en büyük hazinedir.

Temsilcileri: Farabi, İbni Sina, El-Kindi'dir. aklın doğru kullanılmasıyla gerçeğin anlaşılmasının önündeki engeller ortadan kalkar ve hakikate ulaşılır.

FELSEFE

TYT-AYT
KAMPI

İSLAM FELSEFESİNDEKİ BAZI DÜŞÜNCE AKIMLARI

TABIYYUN

Bütün bilgilerin duyular aracılığıyla kazanıldığını savunan görüştür. Temsilcisi El Razi'dir. (Deist ve Empiristtir)

BATINILIK

Kuran'ının görünenden farklı ve gizli anlamlar içerdiğini iddia eden görüştür.

Bâtiniler Kurandaki ayetlerin derin anlamlarına yönelerek yorumlama faaliyeti göstermişlerdir. Temsilcisi İbn Meymun'dur.

İŞRAKİLİK

İşrak «aydınlanma» anlamına gelir. Bilginin, hakikatini mantık ve akıl yürütme ile değil, akıl üstü keşif, ilham, sezgi yolu ile mistik tecrübenin vereceğini savunurlar. Temsilcisi Sühreverdî'dir.

DEHRIYE

Varlığın temelinde maddeyi gören ve evrenin ezeli ve ebedi olduğunu savunan yaklaşımdır. Tanrının varlığını kabul etmez. Temsilcisi Ravendî'dir.

İHVAN-I SAFA

Bu akım İslam ansiklopedistleri olarak bilinir. Düşünceleriyle Müslümanları aydınlatmayı ve din ile felsefeyi uzlaştırmaya çalışmışlardır. Çalışmalarını Resail-i İhvanı Safa adını verdikleri kitapta toplamışlardır.

MEŞŞAILİK

Bilginin kaynağında akli gören, hakikate akılla ulaşabileceğimizi savunan rasyonalist bir akımdır. Temsilcileri: Farabi, İbni Sina, İbni Rüşd

FELSEFE

TYT-AYT KAMPI

TASAVVUF DÜŞÜNÇESİ

Tasavvuf bir yoldur.
Tanrı'ya sevgi aracılığıyla
varma yoludur.

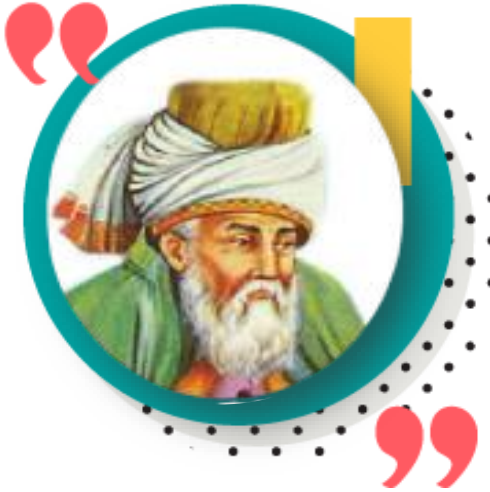
Tasavvuf bakış açısında
tek gerçek Tanrı'dır.

Varolan her şey bu
gerçekliğin temsilidir.
Varlık Tanrı'dır. Tanrı
her alanda mutlaktır.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**

Tasavvuf, «Vahdeti
Vücut» kavramını
temele alarak Tanrının
niteliğini ve evrenin
oluşumunu varlığın
birliği ile açıklamaktadır.

Tasavvuf, özü itibariyle insanın nefsinin ve arzularının boyunduruğundan kurtulması mücadelesidir.

Bu mücadele imanla, ibadetle yaşayarak yapılır ve ömür boyu sürer.

Kısacası tasavvuf tanrıya sezgi ve aşk yoluyla ulaşabileceğini savunan düşünce sistemidir.

İnsan yaratılanlar arasındaki en şerefli varlık, yani eşref-i mahlukat'tır. İnsan tanrıdan gelip ona dönen bir varlık olduğundan kendi bedeninde Tanrı'yı bulabilir.

FELSEFE

**TYT-AYT
KAMPI**